

BALANÇ DE L'ESGLÉSIA LLATINOAMERICANA EN AQUEST FINAL DE SEGLE

J.B. LIBÂNIO

Qualsevol balanç de l'Església en aquest final de segle i de mil·lenni ha de partir de la doble ruptura que ha marcat profundament l'Església en aquest segle: el Concili Vaticà II per a tota l'Església universal i Medellín/Puebla per al nostre continent. Tots els altres esdeveniments es comporten com a fre o accelerador d'aquest doble corrent de vida.

1. Herència del Concili Vaticà II

El Concili Vaticà II és considerat el final de la contrareforma i de la Cristiandat. Significa la reconciliació de l'Església amb el món modern, per a bé i per a mal. L'Església s'obre al diàleg ecumènic i procura d'actualitzar-se. Joan XXIII va usar la paraula italiana "aggiornamento", posar-se al dia.

L'Església del nostre Continent estava fins llavors molt tancada en el seu conservadorisme religiós i polític. Durant els anys del Concili i immediatament després va fer un esforç enorme d'obertura. Van ser anys de molt conflicte intern, de molt sofriment, però avui tenim com a herència del Concili nombrosos èxits.

Abans de tot, un canvi en la comprensió de la missió i de la naturalesa pròpia de l'Església: es va deixar definir a partir de la realitat del Regne de Déu, com a continuadora de la missió de Jesús d'anunciar-ho als pobres. Entesa com a Poble de Déu i com a misteri, va superar moltes de les seves rígides estructures canòniques, va augmentar la seva proximitat afectiva i efectiva envers els més pobres, i va adquirir una millor consciència de la seva naturalesa realment universal, superant el caràcter predominantment europeu.

La catequesi es va desposseir del caràcter doctrinal, per partir de l'experiència dels nens, tot expressant-se en el seu univers cultural propi. La litúrgia es va tornar més viva, amb les celebracions en llengua vernacle, amb major participació de l'assemblea, amb molts més cants i alegria. La formació dels seminaristes els va inserir en centres d'estudis universitaris, els va apropar als problemes del món d'avui, va conrear millor la seva afectivitat... Els religiosos van abandonar els grans convents, i passaren a viure en petites comunitats als barris. Moltes congregacions van canviar les seves obres sumptuoses per una obra pastoral popular.

La teologia va sofrir una renovació profunda de

mètode i de contingut. Va anar a alimentar-se sobretot a les fonts bíbliques i patristiques, superant la dogmàtica àrida i massa escolar que la feia inintel·ligible a les persones "d'avui".

Els laics, per mitjà de l'Acció Catòlica especialitzada -especialment les JEC, JOC, JUC-, a més d'assumir amb entusiasme la reforma litúrgica, van anar inserint-se cada vegada més en el seu medi, revelant el potencial espiritual i evangelitzador del laic.

L'Església es va despertar al diàleg ecumènic, a la relació amb les altres religions i amb els no creients, en un esperit de llibertat i d'acollida. En comptes de condemnar el món modern, va buscar el seu contacte, superant el clàssic dualisme natural/sobrenatural, en una perspectiva unitària de la història de la salvació. Va dedicar una Constitució Pastoral a la relació amb el món, iniciant-la amb dues paraules significatives: "Gaudium et Spes", és a dir, alegria i esperança...

2. Herència de Medellín (1968) i Puebla (1979)

Mirant els grans esdeveniments de la nostra Església d'Amèrica Llatina -Medellín i Puebla-, vam percebre que ha marcat el rostre de la nostra Església amb traços originals i forts. Subratllem-ne alguns:

-l'opció per l'alliberament dels pobres, reconeixent-los com a subjecte evangelitzador de l'Església i transformador de la Societat;

-la dimensió profeticocrítica en relació amb la realitat social des de la perspectiva del pobre, i que ha portat a l'Església molta persecució i martiri;

-l'aparició de comunitats eclesialtiques de base, en les quals es practica una lectura popular i militant de l'Escriptura en cercles bíblics entorn del mètode desenvolupat per Carlos Mesters i en les quals hi ha ministeris de lluita per la Justícia;

-la inserció de la vida religiosa enmig dels pobres;

-l'aparició d'una consistent teologia de l'alliberament, originària del Continent i no mer reflex de l'europea;

-una major articulació entre celebracions litúrgiques i compromís social, especialment en la forma de *romeries de la terra*, celebracions en defensa dels drets humans, etc.;

-una abundant producció de documents d'Esglésies particulars sobre temes socials;

-un ampli moviment de conscienciació política i educació popular alliberadora a base del mètode de Paulo Freire i de l'ús en la pastoral del mètode intuïtiu del veure analític, jutjar teològic, actuar pastoral, celebrar i avaluar;

-una valorització de la religiositat popular com a resistència i força alliberadora;

-la creació de Centres de Defensa dels Drets Humans, de Comissions de Justícia i Pau;

-la creació d'estructures eclesialístiques d'àmplia participació popular, sobretot de les "Assemblees del Poble de Déu", de les Trobades intereclesials de les CEBs, etc., on la temàtica social ocupa un espai privilegiat.

En resum, a partir de Medellín, l'Església de l'Amèrica Llatina es caracteritza per **l'opció per l'alliberament dels pobres** i per les **comunitats eclesials de base** en què es practica una **lectura popular de l'Escriptura** en cercles bíblics. A causa d'aquestes opcions l'Església de l'Amèrica Llatina es va convertir en una **església de màrtirs**.

3. Conjuntura més recent i desafiaments per al pròxim mil·lenni

Aquesta herència, malgrat totes les dificultats i atacs, continua sent la riquesa de la nostra Església. L'Assemblea episcopal a Santo Domingo, malgrat circumstàncies externes de pressió, va obrir la nova porta de la **inculturació**, en reconèixer que el nostre Continent és "multiètnic i pluricultural" (núm. 226). En va reforçar també altres punts com l'opció pels pobres, la valoració i autonomia de les esglésies particulars, i la importància del laic, defensant el seu protagonisme en l'evangelització.

Avui dia ens desafia un cert retorn -sense gaire futur- a posicions més conservadores en l'administració de l'Església. Fora d'això, creix en tothom el desig d'una **Església més participativa**, que respongui a l'esperit democràtic del món actual.

L'evangelització de les cultures i la transformació de les estructures injustes de la societat moderna del capitalisme avançat s'imposen com unes exigències igualment greus. Una no passa sense l'altra.

És impensable la creació d'una única cultura cristiana en un món amb consciència multicultural, pluriètnica i pluri religiosa. **L'evangeli ha d'inculturar-se** en les diverses cultures.

L'expressió **opció pels exclosos**, a més de reforçar

l'opció pels pobres -entre els quals els primers són els exclosos-, permet de comprendre la nova situació portada per dos factors recents d'exclusió: **la revolució de la informàtica** i la ideologia **neoliberal**. Ambdós se situen a l'interior del desafiador problema de la mundialització.

El **fenomen religiós** és avui més ampli que una simple aparició de noves diverses formes i expressions religioses, sobretot pentecostals. L'Església institucional perd força i les formes religioses privatitzades creixen. Augmenten, políticament, l'alienació i el descompromís. Es busquen solucions ràpides per als problemes personals i familiars. Aquesta aparició religiosa pot ser, tanmateix, un pont per a una evangelització i conscienciació per mitjà del compromís amb les grans Causes socials del moment actual: ecologia, feminisme, pacifisme, consciència ètnica, etc.

Caminem cap a una **societat del saber, de la informació i informatització**. S'ha de multiplicar la presència crítica a les ràdios i programes televisius, per una part i, per l'altra, cal utilitzar les possibilitats multiplicadores de la connexió per xarxa de manera que les petites iniciatives adquireixin un major potencial mobilitzador. S'imposa el desafiament d'una pastoral de masses a través dels mitjans, utilitzant les possibilitats de les **ràdios comunitàries**. S'ha de valorar la importància que les CEBs poden tenir de penetració a les masses, sempre que s'obrin a aquest problema.

Més enllà de l'ecumenisme de diàleg entre els líders eclesialístics i els seus teòlegs, s'ha desenvolupat a l'Amèrica Llatina un ecumenisme de base una mica més original. Es desenvolupa a partir de l'opció de molts sectors de les Esglésies per l'alliberament dels pobres. En un mateix caminar, en el compromís comú de lluites populars, es troben cristians de diferents denominacions, que llegeixen la Bíblia en aquest mateix context, que combreguen amb els problemes, contradiccions, opcions, lluites i esperances reals del poble llatinoamericà. Per això, són igualment perseguits, i donen lloc a l'Església dels màrtirs d'A. L.: ecumenisme en i de la sang. Aquest ecumenisme de base afronta en aquest moment la presència de les denominacions evangèliques, políticament conservadores, finançades per interessos econòmics internacionals teològicament fonamentalistes.

En una paraula: hi ha més motius d'esperança que no pas de temor!

